

М. В. Головня¹, О. В. Гарбар²^{1,2} Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська 40, Житомир, 10008, Україна

Підряд Мокриці (Oniscidae) належить до типу членистоногі (Arthropoda), підтипу ракоподібні (Crustacea), класу вищі ракоподібні (Malacostraca), ряду рівноногі (Isopoda). Світова фауна мокриць включає близько 3600 видів [2].

Наземні рівноногі характеризуються невеликими розмірами тіла, забарвлення залежить від пігментів, що містяться в хроматофорах (червоне, коричневе, чорне). Типова форма тіла – сплюснена в дорзо-вентральному напрямку. Така форма тіла дозволяє цим ракоподібним щільно прилягати до субстрату. Розмір наземних рівноногих становить від 5 до 20 мм, випадки «гігантизму» рідкісні [3].

Для даних тварин характерний статевий диморфізм: самки за розмірами більші від самців; забарвлення самців більш темне [4].

Мокриці відіграють важливу роль в природних та антропогенних біоценозах. Вони беруть участь в біологічному кругообігу наземних екосистем, виступають в ролі важливих елементів харчового ланцюга. Ці безхребетні є сапрофагами і мають важливе значення для процесів ґрунтоутворення [1]. Вони є тест-об'єктами в екологічному моніторингу стану навколишнього середовища (виявляють наявність тяжких металів) [3].

За типом займання ярусів в біоценозах мокриць можна поділити на дві великі групи: ендегейні і епігейні форми. Ендегейні характеризуються тим, що живуть глибоко в ґрунті, іноді в норах, печерах. Після зливи або танення снігу вони ненадовго піднімаються на поверхню, саме тоді їх можна збирати на великому камінні, зануреному в ґрунт [4]. Епігейні форми включають мокриць, які пристосовані до життя на поверхні ґрунту. Ця група характеризується більш крупними, порівняно з ендегенними формами, розмірами тіла, добре розвиненими органами чуття та пігментацією покривів [2].

На жаль, ці безхребетні на сьогодні в Україні вивчені недостатньо (відсутні дані про ландшафтно-біотопічну приуроченість, про життєві форми і видові групи), особливо в порівнянні з іншими країнами Європи.

Мета дослідження: встановити видовий склад мокриць Центрального Полісся.

Матеріалом для дослідження послужили збори мокриць зроблені в липні-серпні 2013 року з території Житомирської області (сmt. Лугини, с. Слобідка Червоноармійського району, сmt. Червоноармійськ та с. Тригир'я Житомирського району).

Збір матеріалу проводили вручну та за допомогою банок-ловушок. Для фіксації мокриць для подальших досліджень використовували 75 % етиловий спирт.

Видову приналежність виявлених тварин встановлювали за допомогою визначника [2] з використанням бінокулярного мікроскопа МБС-9. Для визначення використовували такі ознаки: кількість оматидій, що складають око; форма екзоподита уropод; місце розташування дихальних органів; форма середньої лопаті голови; розташування тельсона по відношенню до екзоподита уropод; форма екзоподита першого плеопода та ін.

В результаті досліджень виявлено три види мокриць: *Cylisticus convexus* De Geer, 1778; *C. albomaculatus* Borutzky, 1957; *Oniscus asellus* Linnaeus, 1758.

C. convexus – зустрічається близько біля поселень людей, облігатний синантроп, лісовий мезофіл. Займає верхні шари ґрунту, тобто належить до епігейної групи мокриць. Цей вид поширений в Європі, Малій Азії, інтродукований в Північну Африку, Південну та Північну Америку. В Житомирській області виявлений у сmt. Лугинах, сmt. Червоноармійську та с. Слобідці Червоноармійського району.

C. albomaculatus – лісовий мезофіл. Належить до епігейної групи мокриць. Поширений в Південно-Східній Європейській частині Росії. Виявлений у с. Тригир'я Житомирського району.

O. asellus – має широкий діапазон середовища існування, живе під камінням, гниючою деревиною; поширений вид мокриць на Британських островах, в Північній і Західній Європі, на Азорських островах і Мадейрі. Виявлений в сmt. Лугинах, сmt. Червоноармійську та с. Слобідці Червоноармійського району Житомирської області.

Отже, в результаті дослідження виявлено три види мокриць. Оскільки територія Центрального Полісся практично не досліджувалась раніше, вірогідним є знаходження тут і інших представників цієї групи тварин. Тому подальші дослідження фауни мокриць регіону є актуальними і перспективними.

Література

1. Боруцкий Е. В. Роль мокриц в процессах почвообразования в разных географических зонах СССР/ Е. В. Боруцкий // Всесоюз. совещ. по почв. зоол: тез. докл. – М.: АН СССР, 1958. – С. 17–19.

2. Хисаметдинова Д. Д. Эколого-фаунистическая характеристика мокриц (Isopoda, Crustacea) Нижнего Дона: дис.

канд. биол. наук / Диляра Джафаровна Хисаметдинова. – Ростов-на-Дону, 2009. – 194 с.

3. Assimilation of zinc by *Porcellio scaber* (Isopoda, Crustacea) exposed to zinc / [A. Bibic, D. Drobne, J. Strus, A. Byrne] // Bull. Environ. Contam. and Toxicol. – 1997. – P. 814–821.

4. Vandel A. Faune de France: Isopodes terrestres / A. Vandel. – Paris, 1960. – P. 13–57.